

SKIPPERGATA 19B (PRINSENS GATE 3B) OSLO

Fargeundersøkelse av eksteriøret: vinduer og dører

Verweij, Edwin

Norsk institutt for kulturminneforskning (NIKU)

Storgata 2, Postboks 736 Sentrum, 0105 Oslo

Telefon: 23 35 50 00

www.niku.no

Tittel Skippergata 19b (Prinsens gate 3b) Oslo Fargeundersøkelse av eksteriøret: vinduer og dører	Rapporttype/nummer NIKU Oppdragsrapport 52 / 2018	Publiseringsdato 01.06.2018
	Prosjektnummer 1021.297	Oppdragstidspunkt April 2018
	Forsidebilde Vinduene i første etasje. NIKU 2018	
Forfatter(e) Verweij, Edwin	Sider 26	Tilgjengelighet Åpen
	Avdeling Konservering	

Prosjektleder Edwin Verweij
Prosjektmedarbeider(e) Skriv her
Kvalitetssikrer Ellen Hole

Oppdragsgiver(e) SKB Eiendom

<p>Sammendrag</p> <p>Undersøkelsene har vist at murgårdsfasadens tre elementer (vinduer og dører) har gjennomgått få endringer gjennom tidene. Vinduene og døren i første etasje er delvis endret ved fjerning av krysspøstene eller skiftet ut. Funnene i denne delen viser mindre malingslag i forhold til øvrige delen av eksteriøret.</p> <p>NIKU har delt opp dekor- og malingshistorikken i seks forskjellige perioder hvor alle funnene er datert og plassert i et periodeskjema, som strekker seg fra 1860-tallet (periode I) til dagens fargesetting fra 2000-tallet (periode VI).</p> <p>Fargehistorikken viser at de fleste arkitekturelementene har vært malt flere ganger innenfor en periode. Fra sterke brune farger på 1860-tallet dagens ensfargete gråe fargesetting.</p> <p>Det anbefales at tre elementene males opp med linoljemaling med fargekoden NCS S 7010-Y90R.</p> <p>På grunn av funnene fra fargeundersøkelsen er det teknisk mulig å tilbakeføre elementene til alle perioder men i rapporten er kun den første perioden dokumentert i detalj. For de øvrige fargesettinger, se periodeskjema.</p>

Emneord Fargeundersøkelse, 1800-tallet, eksteriør, bygård
--

Avdelingsleder
Ellen Hole

Innholdsfortegnelse

Anlegg og bygning	5
Innledning	6
Problemstilling og formålet med undersøkelsen	6
Metode	6
Bygningshistorikk	8
Periode/Historikk	8
Bebyggelsesplan	9
Oversikt	9
Periodeskjema EKS Fasade Skippergt / Prinsengt i Oslo	10
Periode I c. 1861 - 1888	11
Vindu - Ø - 1. - Vindu - karm	11
Dør - Ø - 1. Port - Dør - fyllingslist	13
Dør - Ø - 1. Butikk - Dør - rammeverk	15
Vindu - S - 2. - Vindu - karm	16
Vindu - S - 2. - Vindu - ramme /-regel -stander	18
Periode II 1888 - 1911	20
Periode III 1912 - 1944	20
Periode IV 1945 - 1972	20
Periode V 1973 - 2000	20
Periode VI 1999 - 2018	20
Sammendrag	20
Konklusjon	21
Referenser/Kilder/Litteratur	21
Materialprøver	22

Anlegg og bygning

GAB-nr.	207/179
Adresse	Skippergata 19b (Prinsens gate 3)
Sted	0154 Oslo
Navn	Hus - Murgård
Kulturminne ID	162812-1

Innledning

På oppdrag fra SKB Eiendom i Oslo har Norsk institutt for kulturminneforskning (NIKU) utført en fargeundersøkelse i mai 2018. Vinduene og dørene på fasaden av murgården Skippergata 19b (Prinsens gate 3b) er undersøkt. Historikken til bygningen er ikke undersøkt ved arkivøk. NIKU takker SKB Eiendom for samarbeidet.

Problemstilling og formålet med undersøkelsen

Formålet med undersøkelsen var å kartlegge malingslag fra murgården ble oppført til dagens fargesetting, med hovedvekt på utseendet på 1860-tallet. Undersøkelsen skulle skaffe underlag for beslutninger om farger og bruk av materialer i forbindelse med den kommende restaureringen av fasaden. Undersøkelsen gjelder kun treelementene, dvs vinduer og dører.

Metode

Fargeundersøkelsen ble gjort ved lagsvise avdekkinger og registrering av malingslag, stikkprøver med skalpell på bygningselementene, vurdering av overflater i feltmikroskop på stedet, samt tolkning av materialprøver i mikroskop ved høyere forstørrelse ved NIKUs konserveringsavdeling i Oslo. Mikroskopi av tverrsnitt av malingsprøver ble brukt både for å supplere avdekkningene og for å datere malingslagene. For eksempel, datering av hvite pigmenter baserer seg delvis på at pigmentet blyhvitt fluorescerer jevnt ved ultrafiolett (UV) belysning, mens pigmentet sinkhvitt inneholder materialer som glitrer med mange små lyse partikler. Blyhvitt gikk ut av alminnelig bruk på grunn av giftighet og ble erstattet av sinkhvitt på midten av 1800-tallet men var brukt ofte til tidlig på 1900-tallet.

Dokumentasjon av lagskjema

Malingslagene som ble funnet på de undersøkte arkitekturelementene er ført inn på periode- og/eller lagskjema for fargeundersøkelser. Perodeskjemaer gir en oversikt over fargesettinger i periodene. Periodeinndelingen gjenfinnes i lagskjemaenes dateringskolonner og er basert på periodene brukt ved fargeundersøkelse utført i bygningen.

Med 'periode' mener vi større, omgripende oppussinger og endringer, mens "faser" er mindre tiltak innenfor en hovedperiode. Det må understrekes at dateringene kun må oppfattes som veiledende. Et "?" i kolonnen for dateringer betyr at tolkningen var for usikker til at laget ble datert. Et 'x' i kolonnen for dateringer betyr at arkitekturelementer ikke var på plass. Et '< >' i kolonnen for dateringer betyr at tolkningen var usikker og at opplysningen muligens bør plasseres i perioden til venstre (tidligere) eller til høyre (senere). En pil '>' på en rad i perodeskjema betyr at overflatebehandlingen fra den foregående perioden ble beholdt uendret i gjeldende periode.

Fargeregistrering

Fargeregistrering ble gjort ved bruk av Natural Color System (NCS) som er et system for fargebeskrivelse. Fargekodene skal i de fleste tilfellene oppfattes som veiledende, både fordi malinger forandrer farge over tid, og fordi det sjelden er mulig å finne én NCS kode som fullstendig samsvarer med den avdekkete fargen. Dersom det er oppgitt to koder med skråstrek mellom, anses fargen å ligge mellom de to kodene. Det må også tas høyde for at de avdekkete malingene gjerne er

skitne, avblekete og nedslitte, og at fargene derfor kan se annerledes ut enn da malingene ble påført. Av samme grunn kan avdekkinger gjort på forskjellige steder av opprinnelig identiske malinger, bli registrert på lagskjemaene med forskjellige fargekoder. Oljen i oljebaserte malinger gulner når den ikke utsettes for lys. Det betyr at de fargene som avdekkes vanligvis er for varme eller gule i forhold til hvordan de opprinnelig har vært. Oljen vil blekes når fargen står fremme i lyset. Ved en eventuell oppmaling, bør anbefalte farger justeres på stedet mot avdekkingsprøver som har vært eksponert for dagslys i et par måneder.

Farge som er sett i tverrsnittbildene med mikroskop kan ikke fargekodes. Fargekoder som har en 'x' foran en bokstav er generisk, for eksempel xG = en generell gul farge uten NCS kode.

Materialprøver

Det ble tatt ut materialprøver fra vinduene og dørene for undersøkelse i mikroskop. Disse er ført inn i NIKUs register over materialprøver. Opplysninger om bygningselement, sted, bunnmateriale osv. er notert. Liste over prøvene følger som vedlegg til denne rapporten. Materialprøver er støpt inn i Technovit 2000 LC, en syntetisk kunstharpiks og slipt vinkelrett med MicroMesh mellom 4000 og 12000 µm. Prøvene er undersøkt med et NIKON Labophot-2 lysmikroskop med 50x, 125x og 250x forstørrelse i både normallys (VIS) og ultrafiolettlys med UV filter (EX 330-380nm, DM 400, BA 435). Digitale fotografier er tatt med SPOT kamera og lagret i TIFF-filformat. Materialprøvene oppbevares hos NIKU.

Analyser

Det er ikke utført pigmentanalyser.

Fotografier og filnavn

Digitale fotografier er tatt i løpet av undersøkelsen (Canon Powershot G7X Mark II) og finnes lagret hos NIKU. Både de originale filene og bildene i denne rapporten er lagret. Filnavn til foto av arkitekturelementer, avdekkinger og materialprøver/tverrsnitt er en forkortelse som viser til de undersøkte områdene: bygningen/stedsnavn, INT(eriør) / EKS(teriør), (rom)nummer, materialprøvenummer, arkitekturelement/undersøkelsesområde.

Malematerialer

Malingene som omtales i rapporten er oljebaserte dersom bindemiddelet ikke nevnes spesielt. Det vil si linoljebaserte malinger dersom de er eldre enn ca. 1950, mens nyere malinger sannsynligvis er basert på alkydoljer.

Bygningshistorikk

Bygårdens historie er ikke undersøkt utover opplysningene fra Kulturminnesøk. Bygningen er tegnet av J.H. Nebelong og oppført på 1860-tallet.

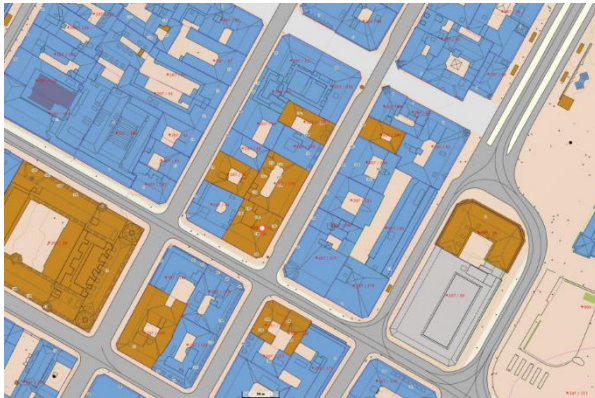
Kilde:

<https://kulturminnesok.no/minne/?queryString=https%3A%2F%2Fdata.kulturminne.no%2Faskeladden%2Flokaltet%2F162812>

Periode/Historikk

Periode		Info	Beskrivelse
I	c. 1861 - 1888	Bygård	1861 Bygård tegnet av arkitekt J.H. Nebelong 1879 'Til gade er bygningen pudset og malet til gaarden farvet' fra Torp og Hvinden-Haug (1996)
II	c. 1888 - 1911		1888 'Udvendig pudset of til gaden oliemalet i 1. etg. forøvrigt farvet' fra Torp og Hvinden-Haug (1996)
III	c. 1912 - 1944		1912 'Udvendig mot gaden pudset og mot gaarden rappet, i 1ste etage mot gaden oliemalet forøvrigt farvet' fra Torp og Hvinden-Haug (1996)
IV	c. 1945 - 1972		
V	c. 1973 - 2000		
VI	c. 1999 - 2018	SKB Eiendom	1996 Fargeundersøkelse eksteriør av Torp og Hvinden-Haug 2018 Oppussingsarbeider Skipper- og Prinsengate

Bebyggelsesplan

Murgård Skippergt19b-Oslo-Kart

Murgård Skippergt19b-Oslo-Sat

Oversikt

Murgård Skippergt19b-Prinsensgt3b-Oslo

Bygårdanlegg fra 1860-tallet tegnet av arkitekt J.H. Nebelong. Murpussen av fasaden er undersøkt på 1990-tallet i forbindelse med et prosjekt hos Byantikvaren, se upublisert rapport: Torp, I. and L. J. Hvinden-Haug (1996). Fargeundersøkelse av murbebyggelse. Pussfasader i Skippergata ca 1860 - ca 1900. Oslo, Byantikvaren
I 2018 er kun treverket fargeundersøkt, vinduene og dører.

Periodeskjema

EKS Fasade Skippergt 19b / Prinsengt 3b i Oslo

Objekt	Undersøkellesområde	Periode I 1861 c. 1861 - 1888 Bygård	Periode II 1888 c. 1888 - 1911	Periode III 1912 c. 1912 - 1944	Periode IV 1945 c. 1945 - 1972	Periode V 1973 c. 1973 - 2000	Periode VI 1999 c. 1999 - 2018 SKB Eiendom
Vindu - Ø - 1.	Vindu - karm <i>Prøve nr: EKS-03</i>	(BRUN)	BRUN xBr	BRUN xBr	BRUN xBr	GRÅ lys xGr7	GRÅ mørk S 6502-B
Dør - Ø - 1. Port	Dør - fyllingslist <i>Prøve nr: EKS-01</i>	BRUN mørk S 7010-Y90R	BRUN xBr	BRUN xBr	BRUN xBr	GRÅ lys xGr7	GRÅ mørk S 6502-B
Dør - Ø - 1. Butikk	Dør - rammeverk <i>Prøve nr: EKS-02</i>		BRUN xBr	GRØNN xG	GRØNN xG	GRÅ lys xGr7	GRÅ mørk S 6502-B
Vindu - S - 2.	Vindu - karm <i>Prøve nr: EKS-04</i>	BRUN mørk S 7010-Y90R b 8005-Y50R c 7010-Y50R	BRUN S 6020-Y10R (flere ganger)	BRUN S 7010-Y90R (flere ganger)	BRUN S 7010-Y50R (flere ganger)	BRUN S 6010-Y30R b 3020-Y10R	GRÅ mørk S 6502-B b 5502-B c 7010-R70B
	Vindu - gerikt / -list <i>Prøve nr: EKS-06</i>	GRÅ (?) sten	BRUN xBr	BRUN xBr	BRUN xBr		GRÅ mørk S 6502-B
	Vindu - ramme /- regel -stander <i>Prøve nr: EKS-05</i>		BRUN xBr	BRUN xBr	BRUN xBr	BRUN S 6010-Y30R b 3020-Y10R	GRÅ mørk S 6502-B

Periode I c. 1861 - 1888

Treverket på fasaden var malt i en brun farge, NCS S 7010.Y90R. Fargesettingen har vært gjentatt flere ganger.

Vindu - Ø - 1. - Vindu - karm

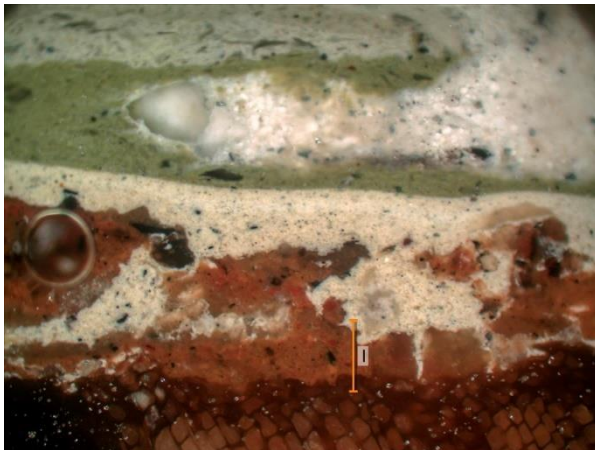
Sgt19b-Pgt3b-VINDU-1-c

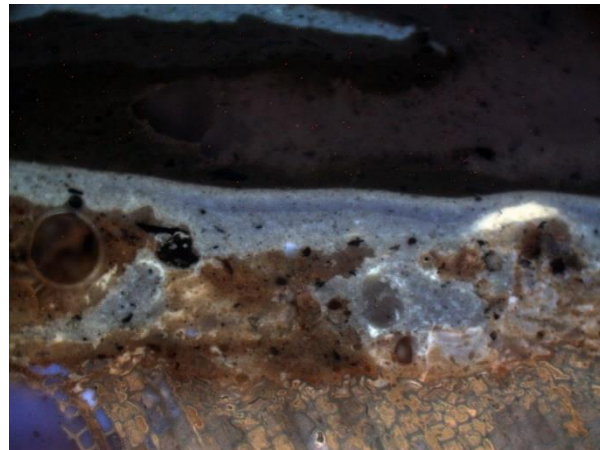
Sgt19b-Pgt3b-VINDU-1-b

SKgt19bOslo-EKS03-VINDU-karm-50x

SKgt19bOslo-EKS03-VINDU-karm-125x

SKgt19bOslo-EKS03-VINDU-karm-125xUV

- I Den opprinnelige fargesetting er ikke funnet i tverrsnittene fra disse vinduene i første etasje, siden malingslagene er delvis fjernet ved tidligere oppussingsarbeider. De fleste malingslag er moderne. Rester av brune fargesettinger er synlig mot treverket. Datering ukjent.

Dør - Ø - 1. Port - Dør - fyllingslist

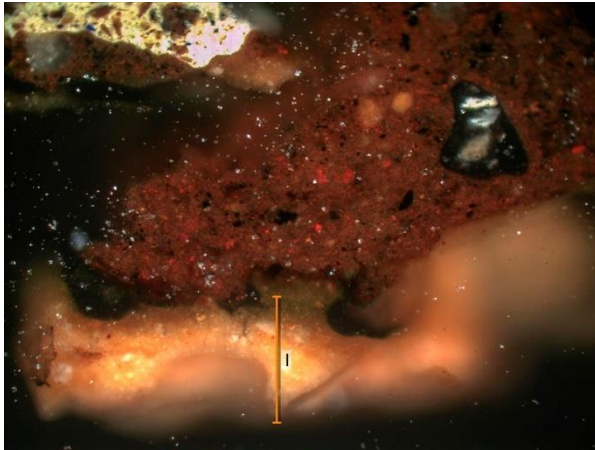
Sgt19b-Pgt3b-DØR-1-Port-a

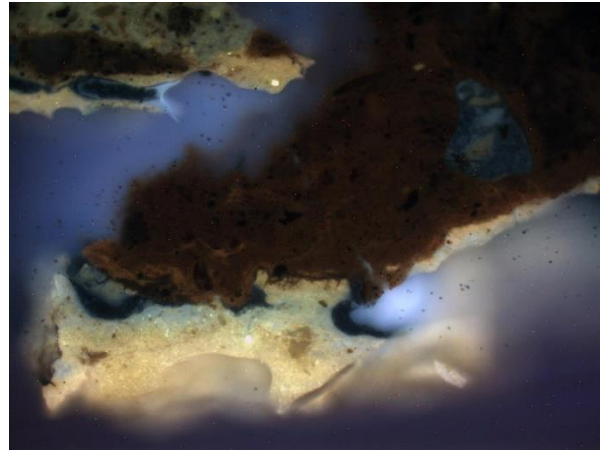
Sgt19b-Pgt3b-DØR-1-Port-c

SKgt19bOslo-EKS01-DØR-fyllingslist-50x

SKgt19bOslo-EKS01-DØR-fyllingslist-125x

SKgt19bOslo-EKS01-DØR-fyllingslist-125xUV

- I Brun fargesetting på porten som har blitt gjentatt flere ganger. Ved oppussingsarbeider har flere malingslag i mellom tiden blitt fjernet.

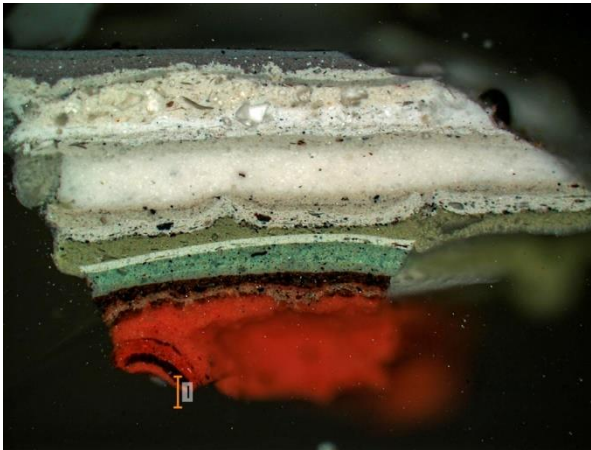
Dør - Ø - 1. Butikk - Dør - rammeverk

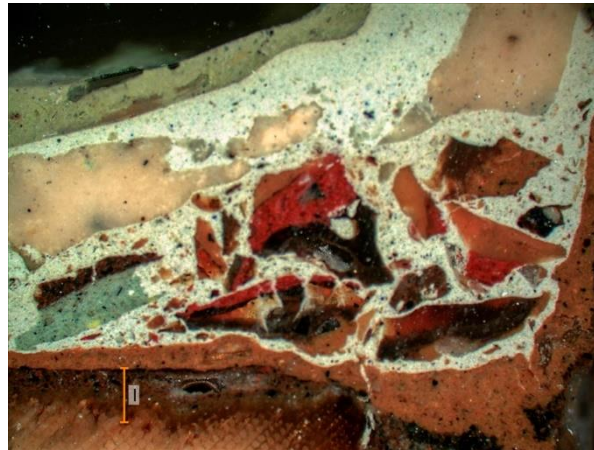
Sgt19b-Pgt3b-DØR-1-butikk-a

Sgt19b-Pgt3b-DØR-1-butikk-c

SKgt19bOslo-EKS02-DØR-rammeverk-50x

SKgt19bOslo-EKS02-DØR-rammeverk2-50x

- III Døren dateres til tidlig på 1900-tallet som i første omgang var malt i brune farger men senere fikk en grønn fargesetting.

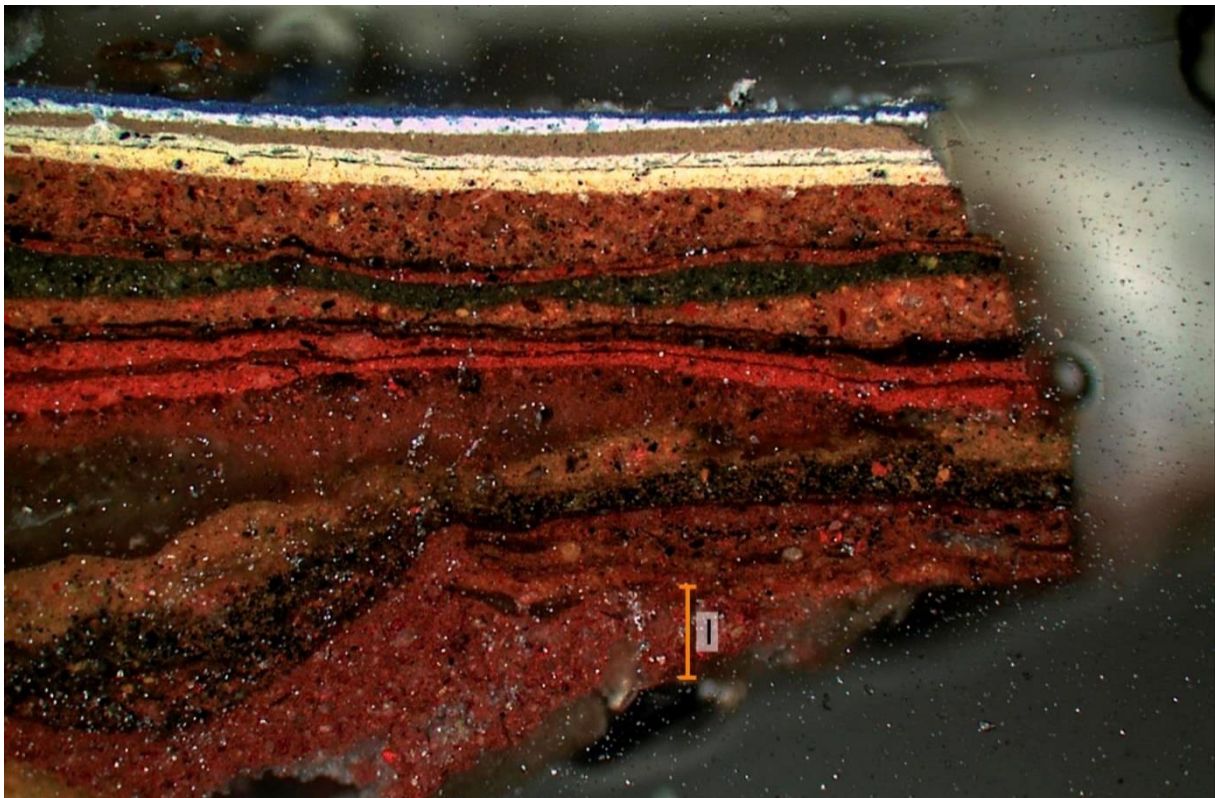
Vindu - S - 2. - Vindu - karm

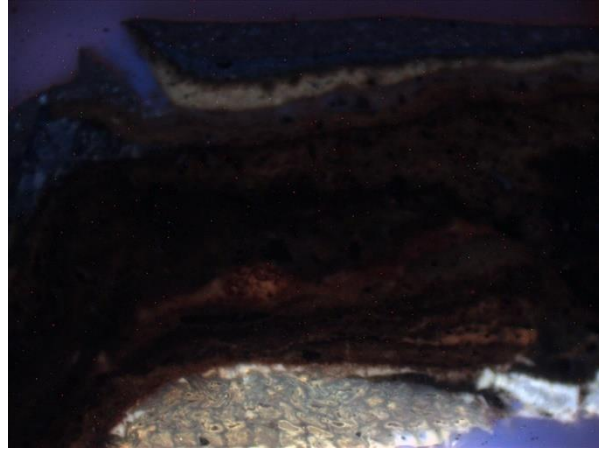
Sgt19b-Pgt3b-VINDU-2-c

Sgt19b-Pgt3b-VINDU-2-n6-2-a

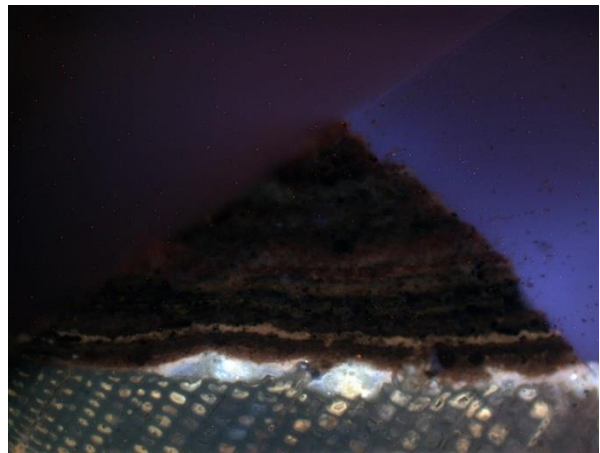
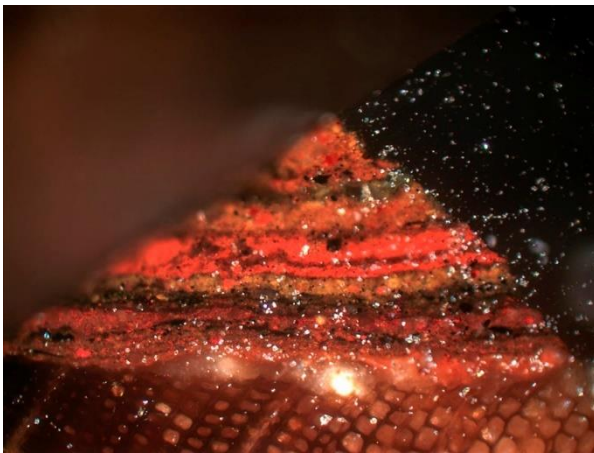

SKgt19bOslo-EKS04-VINDU-karm-50xx

SKgt19bOslo-EKS04-VINDU-karm2-125x

SKgt19bOslo-EKS04-VINDU-karm2-125xUV

SKgt19bOslo-EKS04-VINDU-karm-125x

SKgt19bOslo-EKS04-VINDU-karm-125xUV

- I Brun fargesetting på vinduene som har blitt gjentatt flere ganger.

Vindu - S - 2. - Vindu - ramme /-regel -stander

Sgt19b-Pgt3b-VINDU-2-g

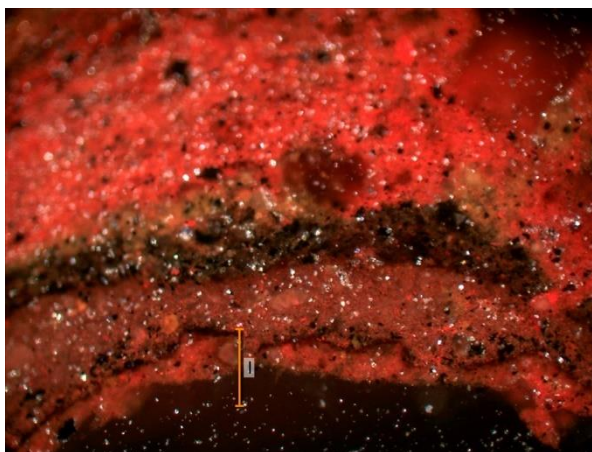
SKgt19bOslo-EKS05-VINDU-ramme-50x

Sgt19b-Pgt3b-VINDU-2-j

Sgt19b-Pgt3b-VINDU-2-m

SKgt19bOslo-EKS05-VINDU-ramme-125x

SKgt19bOslo-EKS05-VINDU-ramme-125xUV

- I Brun fargesetting på vinduene som har blitt gjentatt flere ganger.

Periode II 1888 - 1911

Den brune fargesettingen har vært gjentatt flere ganger.

Periode III 1912 - 1944

Den brune fargesettingen har vært gjentatt flere ganger.

Periode IV 1945 - 1972

Vinduene og porten var malt i en brun farge. Døren mot butikken i Prinsen gate dateres til tidlig på 1900-tallet. Da var først malt som vinduene og porten men ble senere overmalt i grønne farger.

Periode V 1973 - 2000

Vinduene og porten var malt i en brun farge men døren til butikken i en grønn farge.

Periode VI 1999 - 2018

Sterke farger forsvant på fasaden. Vinduene og dører var malt i grå farger.

Sammendrag

Fargehistorikken over treverket viser at de har vært malt i flere omganger. Avhengig av området er et funnet mellom femten og tjue malingslag. På 1860-tallet var vinduene og dører malt ensfarget i en brun fargesetting.

Konklusjon

NIKU har delt opp dekor- og malingshistorikken i seks forskjellige perioder hvor alle funnene er datert og plassert i et periodeskjema, som strekker seg fra 1860-tallet (periode I) til dagens fargesetting fra 2000-tallet (periode VI).

Undersøkelsene har vist at murgårdsfasadens tre elementer har gjennomgått få endringer gjennom tidene. Vinduene og døren på første etasjen er delvis endret ved fjerning av krysspostene eller skiftet ut. Funnene i denne delen viser mindre malingslag i forhold til øvrige delen av eksteriøret.

Fargehistorikken viser at de fleste arkitekturelementene har vært malt flere ganger innenfor en periode. Fra sterke brune farger på 1860-tallet dagens ensfargete grå fargesetting.

På grunn av funnene fra fargeundersøkelsen er det teknisk mulig å tilbakeføre interiørene til alle perioder men i rapporten er kun den første perioden dokumentert i detalj. For de øvrige fargesettinger, se periodeskjema.

Det anbefales at tre elementene ved rehabiliteringen males opp med linoljemaling med fargekoden NCS S7010-Y90R.

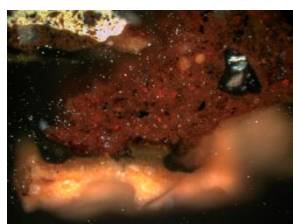
Referanser/Kilder/Litteratur

Torp, I. and L. J. Hvinden-Haug (1996). Fargeundersøkelse av murbebyggelse. Pussfasader i Skippergata ca 1860 - ca 1900. Oslo, Byantikvaren

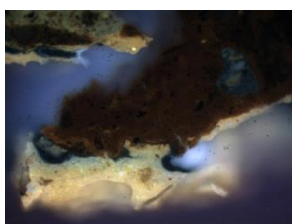
Materialprøver

Bygningsobjekt	Bygning	Rapport	Prosjektnr.
EKS - Fasade	Hus - Murgård	52 / 2018	1021.297

Nr	Arkitektur elementer
EKS-01	Dør - Ø - 1. Port Dør - fyllingslist
EKS-02	Dør - Ø - 1. Butikk Dør - rammeverk
EKS-03	Vindu - Ø - 1. Vindu - karm
EKS-04	Vindu - S - 2. Vindu - karm
EKS-05	Vindu - S - 2. Vindu - ramme /-regel -stander
EKS-06	Vindu - S - 2. Vindu - gerikt / -list

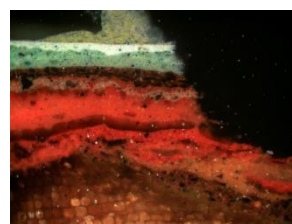
EKS-01 - SKgt19bOslo-EKS01-DØR-fyllingslist-125x

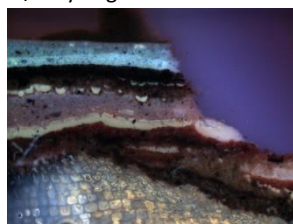
EKS-01 - SKgt19bOslo-EKS01-DØR-fyllingslist-125xUV

EKS-01 - SKgt19bOslo-EKS01-DØR-fyllingslist-50x

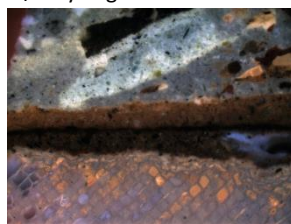
EKS-02 - SKgt19bOslo-EKS02-DØR-rammeverk-125x

EKS-02 - SKgt19bOslo-EKS02-DØR-rammeverk-125xUV

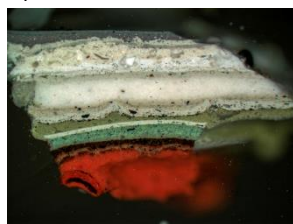
EKS-02 - SKgt19bOslo-EKS02-DØR-rammeverk2-125x

EKS-02 - SKgt19bOslo-EKS02-DØR-rammeverk2-125xUV

EKS-02 - SKgt19bOslo-EKS02-DØR-rammeverk2-50x

EKS-02 - SKgt19bOslo-EKS02-DØR-rammeverk-50x

EKS-03 - SKgt19bOslo-EKS03-VINDU-karm-125x

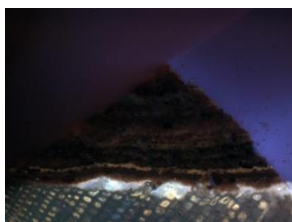
EKS-03 - SKgt19bOslo-EKS03-VINDU-karm-125xUV

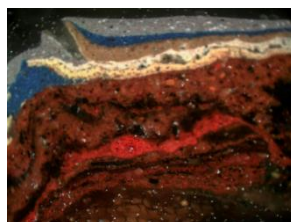
EKS-03 - SKgt19bOslo-EKS03-VINDU-karm-50x

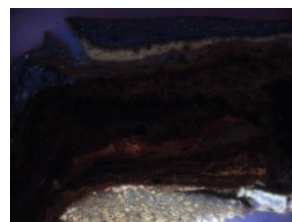
EKS-04 - SKgt19bOslo-EKS04-VINDU-karm-125x

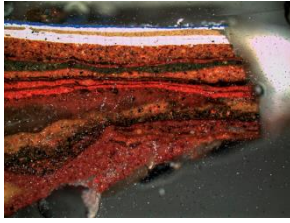
EKS-04 - SKgt19bOslo-EKS04-VINDU-karm-125xUV

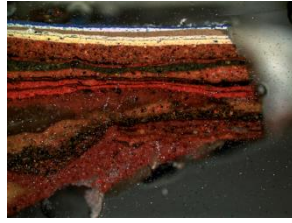
EKS-04 - SKgt19bOslo-EKS04-VINDU-karm2-125x

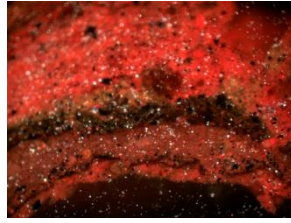
EKS-04 - SKgt19bOslo-EKS04-VINDU-karm2-125xUV

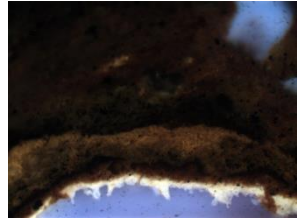
EKS-04 - SKgt19bOslo-EKS04-VINDU-karm-50x

EKS-04 - SKgt19bOslo-EKS04-VINDU-karm-50xx

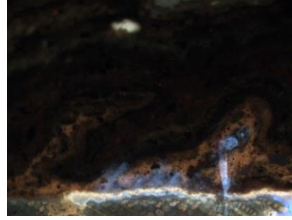
EKS-05 - SKgt19bOslo-EKS05-VINDU-ramme-125x

EKS-05 - SKgt19bOslo-EKS05-VINDU-ramme-125xUV

EKS-05 - SKgt19bOslo-EKS05-VINDU-ramme2-125x

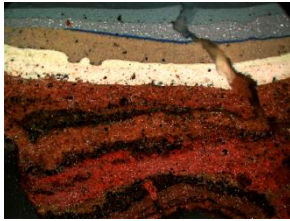
EKS-05 - SKgt19bOslo-EKS05-VINDU-ramme2-125xUV

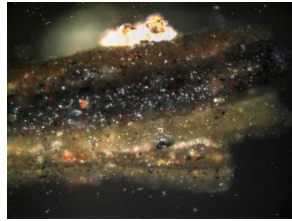
EKS-05 - SKgt19bOslo-EKS05-VINDU-ramme3-125x

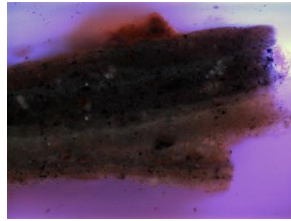
EKS-05 - SKgt19bOslo-EKS05-VINDU-ramme3-125xUV

EKS-05 - SKgt19bOslo-EKS05-VINDU-ramme-50x

EKS-06 - SKgt19bOslo-EKS06-VINDU-gerikt2-125x

EKS-06 - SKgt19bOslo-EKS06-VINDU-gerikt2-125xUV

EKS-06 - SKgt19bOslo-EKS06-VINDU-gerikt2-50x

EKS-06 - SKgt19bOslo-EKS06-VINDU-gerikt-50x

Norsk institutt for kulturminneforskning er et uavhengig forsknings- og kompetansemiljø med kunnskap om norske og internasjonale kulturminner.

Instituttet driver forskning og oppdragsvirksomhet for offentlig forvaltning og private aktører på felter som by- og landskapsplanlegging, arkeologi, konservering og bygningsvern.

Våre ansatte er konservatorer, arkeologer, arkitekter, ingeniører, geografer, etnologer, samfunnsvitere, kunsthistorikere, forskere og rådgivere med spesiell kompetanse på kulturarv og kulturminner.

www.niku.no

NIKU Oppdragsrapport 52 / 2018

NIKU hovedkontor
Storgata 2
Postboks 736 Sentrum
0105 OSLO
Telefon: 23 35 50 00

NIKU Tønsberg
Farmannsveien 30
3111 TØNSBERG
Telefon: 23 35 50 00

NIKU Bergen
Dreggsallmenningen 3
Postboks 4112 Sandviken
5835 BERGEN
Telefon: 23 35 50 00

NIKU Trondheim
Kjøpmannsgata 1b
7013 TRONDHEIM
Telefon: 23 35 50 00

NIKU Tromsø
Framsenteret
Hjalmar Johansens gt.
14
9296 TROMSØ
Telefon: 77 75 04 00